

שוכן בערפל

קולות ותמונות

מול עבודת האלילים שהייתה שלטת בעולם העתיק, החלה מלחמת חורמה, שבאה לידי ביטוי בשחיטת הפסח. הצאן שהוא סמל למזל טלה - אליל מצרים, נשחט. ולא זו בלבד, אלא הזמן לשחיטתו והקרבתו כקרבן לה' נקבע לחודש ניסן, זמן שבו מככבת בשמים קבוצת הכוכבים ממזל טלה. הופעת ה' אלוקי ישראל על הר סיני במתן תורה, לוותה בסממן שהיה היפוכו הגמור של סממן עבודת האלילים. אין יותר תמונות וסמלים, יש רק קולות:

"...קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שׁוֹמְעִים וְתַמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים, זוֹלָתִי קוֹל". (דברים ד, יב)

בניגוד גמור לפסל ולסמל שהיווה את המוקד בעבודה זרה, עבודת ה' היא ללא תמונה.

בסיום עשרת הדיברות, חורטת התורה בתודעה את הדגש הבא:

"...וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שֵׁם הָאֱלֹהִים". (שמות כ, יז)

כשהכתוב מדגיש שה' שוכן בערפל, אין הכוונה שהוא בפנים והערפל מקיף אותו. גם אם אדם יחדור אל תוך הערפל וגם אם יביא אמצעים טכניים לחדירת הערפל, הוא לא יראה שם את ה', אלא זו הודעה שמשמעותה היא, שה' איננו נראה לעיני בשר ודם.

שלמה המלך חוזר על כך ביתר שאת, בתפילתו הגדולה עם חנוכת בית המקדש:

"...ה' אָמַר לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפֶּל". (מלכים-א ח, יב)

זו גם משמעות הפסוק הבא:

"וַיֵּרֶד ה' בַּעֲמֹד עָנָן וַיַּעֲמֵד פְּתַח הָאֵהָל..." (במדבר יב, ה)

גם כאן אין הכוונה שה' נמצא בתוך הענן, אלא הכוונה להבהיר, שבעבודת ה' אין לחפש דמות או תבנית, גם לא כזו שמסתתרת.

ה' מצווה וחוזר ומצווה, מזהיר וחוזר ומזהיר, כפי שעשה מיד אחרי סיום עשרת הדיברות:

"...אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם.
לֹא תַעֲשֶׂוּן אֵתִי, אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם." (שמות כ, יח-יט)

דמיון ושחיתות

אחרי הקביעה החד משמעית הזאת, ראוי בכל אופן לשאול: גם אם נאמר, שזו טיפשות ואיוולת לעבוד עץ ואבן דוממים שאין בהם כלום, האם על טיפשות צריך להעניש עונש מוות? האם לא היה מן הראוי, לשלוח אנשים כאלה לטיפול נפשי? וקשה מזו.

הרי לא ייתכן, שבין מיליוני אנשים לא יהיו אנשים פיקחים שישאלו את עצמם כיצד השתבשה עליהם דעתם להשתחוות לצלמים עשויים כסף וזהב? הגמרא במסכת סנהדרין מוסרת בידינו מפתח חשוב לפתרון התעלומה:

"אמר רב יהודה אמר רב: יודעין היו ישראל בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא." (סנהדרין סג:)

נציע מבוא לפירוש הדברים.

שלוש עבירות נחשבות לחמורות ביותר. עבירות שעדיף למות ולא לבצע אותן:

1 – עבודה זרה, 2 – גילוי עריות, 3 – שפיכות דמים.

בכל אדם קיימים דחפים יצריים נמוכים ושפלים הדוחפים אותו לכעס ונקמנות ומלונים באלומות קשה, העלולים להגיע עד לשפיכות דמים.

כמו כן קיימים דחפים יצריים מיניים חשוכים ואפלים, המגרים את האדם למעשה זימה.

מצד שני, המצפון הטהור והנקי שה' נטע באדם, מהווה מחסום בפני התפרצויות הרסניות אלה.

באה תורת ה', מחנכת ומדריכה מה אסור ומה מותר, כדי לעזור לנו להשתלט על הדחפים היצריים השליליים ולתת ביטוי לטוהר הפנימי שיש בנו.

עובדי האלילים שרצו לתת פורקן וחופש ליצריהם האפלים, בחרו דווקא באלילים שאינם שומעים ואינם מדברים. כל זה בכוונת מכוון כדי להעניק להם הכשר למעשיהם החמורים. אלילי זהב וכסף, עץ ואבן, מאפשרים להם לעשות ככל העולה על רוחם.

נתבונן בילד או בילדה המשחקים בבובות. הילדים בונים סיפור דמיוני, בו הם משתפים את הבובה. הם מדברים אל הבובה כאילו היא שומעת, והם משיבים לעצמם את התשובה שהם רוצים ומדמיינים כאילו הבובה עונה להם.

לדמיון הפרוע יש תפקיד מרכזי בעבודת האלילים. ככל שהאליל דומם יותר, כך הוא משרת טוב יותר את נתינו. עבודת האלילים משתקת את קול המצפון, ובכך היא הופכת לגורם השפעה הרסני.

בכל פרשיות התורה העוסקות באיסורי עריות חמורים, ובכל פרשיות הרוצחים, חוזרת התורה ומדגישה, כי כאן בארץ ישראל בחסות שלטון עבודת האלילים, נעשו כל התועבות האסורות.

■ אבני מזבח

כיצד מסתיימת פרשת יתרו?

היא מסתיימת בהוראות לבניית המזבח, למניעת כָּשָׁל בשתי העבירות החמורות, שעליהן התרענו לעיל.

1. שפיכות דמים ואלומות:

"לֹא תַעֲשֶׂן אֹתִי, אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב... וְאַם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי, לֹא תִבְנֶה אֹתָהּן גִּזִּיתִי, כִּי חֲרִבָּה הַנֶּפֶת עָלֶיהָ וְהִחֲלִלָהּ".
(שמות כ, יט; כא)

החרב המונפת לסיתות מסמלת אלימות ורצח, ולכן אסור לבנות את המזבח מאבנים שסותתו בגרזן ובחרב.

2. זימה וגילוי עריות:

"וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעַלְתָּ עַל מִזְבְּחִי, אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתָהּ עָלָיו".
(שם, פסוק כב)

עלייה במדרגות והרחבת פישוק הרגליים, מסמלות זימה וגילוי ערווה, ומשום כך יש לעלות למזבח בִּכְבֹּשׁ ולא במדרגות.

העובדה שהתורה כורכת איסור עבודה זרה עשויה כסף וזהב, עם שפיכות דמים וגילוי עריות, מלמדת על הקשר ההרסני ביניהם ובמיוחד כשהוא מתחבר למזבח. לצורך השוואה, נתבונן במעשיהם של עובדי הבעל בזמנו של אליהו הנביא. במבחן הגורלי שערך אליהו הנביא מול עובדי הבעל, נקבע כי אש היורדת מן השמים, תהווה הוכחה אם ה' הוא האלוקים או הבעל. כיצד התנהגו עובדי אליל הבעל כשנכזבה תוחלתם להופעת האש על המזבח שבנו?

"...וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם הַבַּעַל, מִהַבְקָר וְעַד הַצֹּהָרִים לֵאמֹר: הַבַּעַל עֲנֵנוּ, וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה, וַיִּפְסְחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה".

(מלכים-א יח, כו)

הביטוי "וַיִּפְסְחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ" הוא ריקוד שעשו על המזבח בדילוג והנפת רגליים. זה בדיוק מה שהתורה אסרה בעשיית מדרגות למזבח. מה עשו אחר כך?

"וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל, וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטִים בַּחֲרָבוֹת וּבִרְמָחִים, עַד שֶׁפָּף דָּם עֲלֵיהֶם".

(שם, פסוק כח)

חרב ושפיכות דמים הינם תופעה שהתורה הזהירה מפניה, ושבגינה נאסרה בניית מזבח מאבנים שסותתו בחרב. מוכח בעליל שעבודה זרה מכשירה זימה ושפיכות דמים.

הדמיה נבואית ותוכחתה

על רקע ההודעה החד משמעית של ה' למשה "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי" (שמות לג, כ), כיצד נבין את חזונו הדרמטי של ישעיהו הנביא?

"בְּשַׁנַּת מוֹת הַמֶּלֶךְ עָזְיָהוּ וְאַרְאָה אֶת אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא, וְשׁוֹלֵיוֹ מְלָאִים אֶת הַהִיכָל. שָׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד...".

(ישעיהו ו, א-ב)

הייתכן כי האדם יראה את ה' וחי?! כיצד אפשר לומר ששרפים ניצבים בסמוך לו? האם יש מקום פנוי סמוך לו, והרי מלוא כל הארץ כבודו?! ועוד ועוד. השאלות הקשות האלה, יובילו אותנו להבנה אחרת לגמרי מזו הניבטת מפשוט לשון הכתובים. אנו נסתמך על דברי חז"ל במסכת יבמות:

"אמר ליה (מנשה המלך לישעיהו הנביא), משה רבך אמר 'כי לא יראני האדם וחי', ואת אמרת 'ואראה את ה'...? קשו קראי אהדדי (המקראות סותרים זה את זה)!...כדתניא: כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה רבנו נסתכל באספקלריא המאירה".

(יבמות מט:)

רש"י מפרש "כסבורים (הנביאים) לראות ולא ראו...". פירוש הביטוי 'אספקלריא מאירה' הוא: זכוכית מלוטשת ושקופה. לעומתה, 'אספקלריא שאינה מאירה' היא זכוכית עכורה ומחוספסת המציגה תמונה מטושטשת.

כוונת חז"ל לומר, שמבעד לאספקלריא מאירה דהיינו שמשות החלון, רואים את הדמות האמיתית, ואילו אספקלריא שאינה מאירה, זוהי מַרְאָה (רְאִי כַעַן המראות הצובאות) המשקפת את דמות המביט בה.

ההבנה הזו מסתמכת על דברי ה' המפורשים בתורה, שנאמרו לאהרן ומרים:

"אִם יִהְיֶה נְבִיאָכֶם, ה', בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֶתְוַדַּע בְּחֹלֹם אֲדַבֵּר בּוֹ. לֹא כֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה... וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת..."

(במדבר יב, ו-ח)

כלומר, ההבדל בין מַרְאָה לְמִרְאָה הוא ההבדל בין זכוכית שקופה לאטומה (מאחור). זו מראה את הדמות העומדת מאחוריה, וזו מראה את הדמות המביטה בה. מכאן נבוא אל פירוש חזונו של ישעיהו הנביא.

הנביא חדור בהכרה עוצמתית שמלך כל הארץ השופט את העולם כולו מדבר אליו, יצר בדמיונו לחלקיק של שנייה כְּמִתּוֹךְ חלום דמות של שופט כל הארץ בבית דין של מעלה, וסביבו שרפים, סנגורים וקטגורים, המלמדים זכות וחובה על הגידונים לפניו.

הדמיון הבעייתי הזה מעורר תגובה חריפה של מלאכי השרת, הנוזפים בישעיהו הנביא, ואומרים לו שה' נבדל ומרומם מכל דמיון. אין כל אפשרות שיימצא במקום אחד בלבד, כי מלוא כל הארץ כבודו:

"וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת, מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ".

(ישעיהו ו, ג)

הווי אומר: נבדל ומרומם, נבדל ומרומם... כבודו מלא עולם.

ראיה לדבר מן הפסוק הבא בישעיהו:

”וְאַל מִי תִדְמִינִי וְאַשׁוּהָ, יֹאמַר קְדוֹשׁ.” (ישעיהו מ, כה)

הנביא נחרד מדמיונו העצמי ומגיב בבהלה:

”וְיֹאמַר אוֹי לִי כִי נִדְמִיתִי...”. (ישעיהו ו, ה)

אוי לי על כי דימיתי את ה' בדמיוני. אולי ברגע זה נפסלתי מהיות נביא ואינני ראוי יותר להיות שליח לדבר אל העם? אולי בעווני נפסלו שפתי מלמסור את דבר ה', ואולי אין בכל העם מי שידבר בשם ה':

”...כִּי אִישׁ טָמֵא שְׁפָתַיִם אֲנֹכִי וּבִתּוֹךְ עִם טָמֵא שְׁפָתַיִם אֲנֹכִי יוֹשֵׁב...”. (שם)

ומדוע אינני רשאי לדבר כנביא?

”...כִּי אֶת הַמֶּלֶךְ ה' צָבָאוֹת רָאוּ עֵינַי.” (שם)

כי העזתי לעשות דבר אסור, ולדמיין את המלך ה' צבאות.

מיד חש הנביא ישעיהו כי מטהרים את שפתיו בגחלת לווהטת מן המזבח, וכעת הוא כשור שוב להיות שליח ה':

”וַיַּעַף אֵלַי אֶחָד מִן הַשָּׁרָפִים וּבִידּוֹ רִצְפָּה, בְּמִלְקָחִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ. וַיַּגַּע עַל פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נֹגַע זֶה עַל שְׁפָתֶיךָ, וְסֵר עֲוֹנְךָ וְחַטָּאתְךָ תִּכָּפֵּר.” (שם, פסוקים ו-ז)

כפרת העוון מאפשרת לישעיהו לחזור ולהתנדב להיות שליח ה' בנבואה לעם ישראל:

”וְאַשְׁמַע אֶת קוֹל אֲדֹנָי אֱמַר אֶת מִי אֲשַׁלַּח וּבְמִי יֵלֶךְ לָנוּ? וְיֹאמַר הִנֵּנִי שְׁלָחְנִי.”

(שם, פסוק ח)

ישעיהו הנביא נשלח לעם ישראל ובפיו מְסָר נבואי קשה. מעתה העם יחזה מחזות מטושטשים ומתעים, שיקשו עליו לפלס את דרכו:

”וַיֹּאמֶר לָךְ וְאַמְרָתָ לָעָם הַזֶּה, שְׁמַעוּ שְׁמוּעָ וְאַל תִּבְיִנוּ וְרָאוּ רָאוּ וְאַל תִּדְעוּ.”

(שם, פסוק ט)

וכל כך למה?

כיוון שהעם מטושטש במכוון את לבבו, את שמיעתו ואת ראייתו. הוא איננו

מעוניין להביט נכוחה. העם חושש פן יחזור בתשובה. מבחינתו, טוב לו להישאר מתבוסס בראייתו החומרית והעכשווית כפי שהוא, מבלי להתרפאות:

"הַשִּׁמָּן לֵב הָעָם הַזֶּה וְאֶזְנֵי הַכֹּהֵן וְעֵינֵי הַשֹּׁעֵ, פֶּן יֵרָאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ".

(שם, פסוק י)

מתברר שכל החזון המוזר והמדהים הזה של ישעיהו הנביא בא לבטא את מצבו הרוחני הירוד של עם ישראל, ואת תוכן נבואת התוכחה שהוא עומד להשמיע. כביכול הקב"ה אומר: כמו שהראיתי לך ישעיהו מראות שאינן אלא דמיון, כך העם הזה שוגה בדמיונותיו, ואינו רוצה לקרוא את המפה. ישעיהו נחרד מן הנבואה הקשה ושואל בכאב:

"וַיֹּאמֶר עַד מָתַי אֶדְנִי?...".

(שם, פסוק יא)

והקב"ה משיב לו:

"...וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבְתֵים מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׂאָה שְׂמָמָה".

(שם)

גם את החורבן הזה גילה ה' לישעיהו במחזה שהראו לו:

"וַיִּנְעֻזוּ אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא, וְהַבֵּית יִמְלֵא עֲשָׂן".

(שם, פסוק ד)

העשן הזה הוא אבק העולה מהתמוטטות קירות ההיכל בחזונו של ישעיהו, המתאר את החורבן העתידי ("שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבְתֵים מֵאֵין אָדָם...").

■ המזבח והמקום

הדבר היחיד שהתורה התירה הוא בניית מזבח להקרבת קרבן. קדושת המזבח נובעת מקדושת המקום שבו הייתה התגלות אלוקית. בספר בראשית אנחנו מוצאים שבכל מקום שבו מתגלה ה' לאבות, הם בנו מזבח. המזבח והקרבתו היו בדרך כלל תגובת האדם לגילוי האלוקי, אם בחלום ואם בנבואה.

היוצאים מן הכלל, שבהם קדמו המזבח והקרבת לגילוי האלוהי וגם הכשירו את הופעתו, היו שלושה מקומות בלבד:

1. בחנוכת המשכן שנבנה במדבר.
  2. בחנוכת המקדש שבנה שלמה המלך בירושלים.
  3. במזבח שבנה אליהו הנביא בהר הכרמל, מול עובדי הבעל.
- בכל שלושת המקומות האלה המתינו הכול לאישור האלוהי שבא בדמות הופעת אש מן השמים ושריפת הקרבן ואשר סביבו.
1. בחנוכת המשכן במדבר נאמר:

"וַיֵּצֵא אֱשֶׁת מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים, וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם".

(ויקרא ט, כד)

2. בחנוכת המקדש בירושלים נאמר:

"וּכְכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל וְהָאֵשׁ יֵרְדֶה מִהַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל הָעֹלָה וְהַזִּבְחִים, וּכְבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַבַּיִת...
וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רָאִים בְּרִדָּתָהּ הָאֵשׁ וּכְבוֹד ה' עַל הַבַּיִת, וַיִּכְרְעוּ אַפְּיָם אֶרְצָה עַל הָרָצָפָה...".

(דברי הימים-ב ז, א; ג)

3. בהר הכרמל נאמר:

"וַתִּפֹּל אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הָעֵצִים וְאֶת הָאֲבָנִים וְאֶת הָעֶפְרָי, וְאֶת הַמִּיִּם אֲשֶׁר בַּתְּעֹלָה לַחֲכָה.
וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם, וַיֹּאמְרוּ: ה' הוּא הָאֱלֹהִים, ה' הוּא הָאֱלֹהִים".

(מלכים-א יח, לח-לט)

על קדושת המקום כותבת התורה את הדברים האלה:

"מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחַת עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ,
...בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבִרְכָתֶיךָ".

(שמות כ, כא)

הפסוק הזה טעון ביאור.

1. מה פירוש: בְּכָל הַמָּקוֹם (בה"א הידיעה)? אולי מבחינה לשונית, היה נכון יותר לומר: בכל מקום!

2. היכן מצאנו שה' הזכיר את שמו באיזשהו מקום?

תשובה לשאלות אלו נמצא בפרשת כי תשא, בדו־שיח בין משה רבנו לקב"ה:

"וַיֹּאמֶר, הֲרֹאֲנִי נָא אֶת כְּבֹדְךָ". (שמות לג, יח)

הבקשה הנועזת הזו היא על רקע מה שמשה רבנו בעצמו אמר לבני ישראל:

"...קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים וְתִמְוִינָה אֵינְכֶם רֹאִים זִוְלָתִי קוֹל". (דברים ד, יב)

מה הייתה תגובת ה' למשה?

"וַיֹּאמֶר: אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי עַל פָּנֶיךָ וְקִרְאֹתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ...". (שמות לג, יט)

זו הפעם הראשונה שה' קורא ומזכיר את שמו. והיכן המקום שעליו הוא מזכיר את שמו?

נתבונן בהמשך:

"וַיֹּאמֶר ה': הִנֵּה מְקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר. וְהָיָה בְּעֵבֶר כְּבֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר, וְשִׁכְתִּי כָפִי עָלֶיךָ עַד עֶבְרִי. וְהִסְרֹתִי אֶת כָּפִי וְרֹאִיתָ אֶת אַחֲרִי, וּפָנִי לֹא יֵרָאוּ". (שם, פסוקים כא-כג)

המקום הזה הוא הצור. שם במערה בתוך הסלע, הסתתר משה רבנו כדי שלא יראה את פני ה'.

נחזור ונציג את רצף הפסוקים, הממוקדים בנקודה אחת.

1. פסוק יח: "וּמַשֶּׁה נִגַּשׂ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים" - לא רואים את פני ה'.
2. פסוק יט: "אֲתֶם רֹאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם" - דיבור בלבד - רק קולות.
3. פסוק כ: "לֹא תַעֲשֶׂוּן אֵתִי, אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם" - אל תציירו דמויות לעבדם.
4. פסוק כא: "מִזִּבְחֵ אֲדֹמָה תַעֲשֶׂה לִּי..." - אני מרשה לכם מזבח העשוי מחומר שלא עֵבֶד בִּידֵי אָדָם.
5. המשך: "בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ" - בכל המקום המיוחד הזה שאותו ייחדתי עבורך, משה, ושביתוכו אסתיר אותך בצל כף ידי, ואקרא בשם ה' עבורך, שם אבוא אליך וברכתיך.

שמיעה וראייה

על אף כל האזהרות האלה, נכשל חלק מן העם בעגל הזהב שהיה לאלוהי זהב. מה הייתה התוצאה שמפניה הזהירה התורה כל כך?

"...וַיָּשָׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשִׁתּוֹ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק". (שמות לב, ו)

הביטוי "וַיִּקְמוּ לְצַחֵק" משמעותו בכל התורה, זימה ושפיכות דמים. זו תוצאה בלתי נמנעת מעבודת אלילים מתועבת כל כך.

זו גם הסיבה מדוע התרחקה היהדות בכל שנותיה מפיתוח תרבות של הצגה ותיאטרון על כל גלגוליהם העכשוויים.

השפעת כלי התקשורת הזה חזקה מאוד, עד כדי שיתוק ביקורת הצופה. לַמִּדָּה הזאת השפעה מכרעת, והיא עלולה להיות הרסנית. משום כך נדרשת זהירות גדולה מאוד בשימוש בכלי הזה.

תמונה אחת שווה אלף מילים, ודווקא משום כך, טעות או הטעייה מְכוֹונת בתמונה חזותית – קשה מאוד לתיקון.

היהדות לדורותיה שמה את הדגש על השמיעה – "הסכת ושמע ישראל..." (דברים כז, ט). אמנם, גם לשמיעה יש השפעה, אך חוש הביקורת של השומע אינו משותק ואינו מנוטרל, כמו זה של הצופה.

דווקא התבוננות במעשי ה' בטבע החי והצומח, בדממה האופיינית לו, היא המעלה את דרגתו הרוחנית של האדם לראיית מראות אלוקיים.

